

Anri BARBÜS

25 sentyabr 1893

Əzizim, Lui! Artıq hər şey bitdi. Biz heç zaman görüşməyəcəyik. Bunu möhkəm yadda saxlamalıq. Bilirəm, sən ayrlımaq istəmirdin, bizim birlikdə olmağımız naminə hər şeyə razi idin. Lakin sənin yeni həyata başlamağın üçün biz mütləq ayrılmalıydıq. Sənə də, mənə də, elə hər ikimizə mübarizə aparmaq asan deyildi... Lakin mən peşman deyiləm. Baxmayaraq ki, sən özünə qapılaraq o qədər ağladın. İki dəfə başını qaldırıb mənə qüssəli, imdad diləyən baxışlarla baxdırın... Üzündə o qədər bədbəxtlik var idi ki... Axşam qaranlığında göz yaşlarını görməsəm də, onların əlimi yandırmamasını hiss edirdim.

İndi hər ikimiz əzab çekirik. Bütün bunlar mənə qorxulu yuxu kimi görünür. İlk günlər ayrılığa inana bilməyəcəyik; bir neçə ay bizi çətin, ağrılı olacaq, sonra isə yaralar sağalmağa başlayacaq.

O zaman mən yenidən sənə yazacağam, həm də qərara alıǵımız kimi -mən sənə arabir yazacağam. Biz həm də o qərara gəldik ki, sən mənim ünvanımı heç zaman bilməyəcəksən. Amma mənim məktublarım bizi birləşdirən yeganə bağ olaraq, bizim birdəfəlik ayrılmamıza izn verməyəcək.

Son dəfə öpürəm səni, şəfqətlə, nəvazışlı, saf, məsum öpüşlə... ah, bir-birimizdən o qədər uzağıq ki...

* * *

25 sentyabr 1894

Əzizim, Lui! Söz verdiyim kimi sənə yenə yazırıam. Ayrılığımızdan bir il ötür. Bilirəm, məni unutmamışan, biz hələ də bir-birimizə bağlılıq və mən hər dəfə səni düşünəndə əzablarını hiss edirəm.

Amma ötən on iki ay öz işini gördü : keçmiş matəm dumanına büründü. Digər xırdaqlılar, təfərruatlar tamamilə yox oldu. Doğrudur, onlar bəzən (əgər nə isə təsadüfən onları xatırladarsa) fikrimdə dolasır... Nə qədər çalışsam da, səni ilk dəfə gördüğüm zaman üzündə olan ifadəni xatırlaya bilmirəm.

Sən də məni ilk dəfə gördüğün zamankı baxışlarımı xatırlamağa çalış. Anlayacaqsan ki, həyatdakı hər şey silinib gedir.

Bu yaxınlarda mən gülümsədim. Ki-mə?... Nəyə?... Heç kimə və heç nəyə. Xiyabanda günəş şüaları sıltاقca bərəq vururdu və mən özümdən asılı olmayaraq gülümsədim.

Mən əvvəl də gülümsəməyə çalışırdım. Əvvəlcə bunu yenidən öyrənmək mənə qeyri-mümkün görünürdü. Amma sənə dediyim kimi, bu dəfə heç nəyə baxmadan, iradəm əleyhinə gülümsədim. İstəyi-

Fransız yaziçisi, ictimai xadim Anri Barbüs - 1873-1935-ci il-lər aralığında yaşamışdır. O, "Alov" romanına görə 1916-ci ildə Fransanın nüfuzlu "Qonkur" mükafatına layiq görülmüşdür.

şam - sənə qarşı bəslədiyim fədakar sevgimə ibadət edirəm. Biz nə vaxtsa səninlə mənasını hələ yaxşı anlamadığımız "sevgidə fədakarlığı" müzakirə edirdik... Gəl birlikdə, ürəkdən ona inana bilmək üçün dua edək.

* * *

6 iyul 1904

İllər ötür! 11 il! Mən uzaqlara getmişdim, geri döndüm və yenə getməyə hazırlaşıram.

Sənin əlbəttə ki, öz evin var, əzizim Lui. Axi sən indi lap böyümüşən və əlbəttə ki, onlar üçün böyük əhəmiyyətə malik olduğun ailə ilə əhatə olunmusan.

Bəs özün nə qədər dəyişmişən? Təsvir edirəm ki, sifətin kökəlib, ciyinlərin enlənib, ağ saçların hələ ki, az olmalıdır. Yəqin ki, sifətin əvvəlki kimi şəfəq saçır... Dodaqlarında əvvəlki tek təbəssüm...

Bəs mən? Sənə nə qədər dəyişib, qocalığımı təsvir etməyəcəyəm. Qoca! Qadınlar kişilərdən əvvəl qocalır. Birlikdə olsaydıq, sənin anan kimi görünəcəkdim-

Bu gün isə bizim səninlə gözəl guşəmizdə, stolumuzun arxasında, əşyalarımızın əhatəsində əyləşərkən, mən sənin böyük fasılərlə almalı olduğun həmin dörd məktubu yazıram. Sonuncu məktubu bitirən kimi hər şey sona çatacaq.

Bu axşam mən dəqiq şəkildə tapşıracağam ki, mənim məktublarım sənə üzərində dərc olunduğu tarixlərdə çatdırılsın. Həmçinin məni tapmağının mümkün olmaması üçün tədbir görəcəyəm.

Sonra həyati tərk edəcəyəm. Necə olacağımı danışmağa lüzum yoxdu. Bu iyərənc hərəkətin təfərruatlarına varmırıam. Bu sənə hətta bu qədər ildən sonra da əzab verə bilər.

Əsas odur ki, səni özümdən uzaqlaşdırıra bildim. Həm də bunu ehtiyatla və nəvazişlə, sənə xətər yetirmədən etdim. Mən bundan sonra da sənin qayğına qalmaq istəyirəm, bunun üçün isə öldükdən sonra da yaşamaliyam. Ayrılıq olmayaçaq. Bəlkə də sən buna dözməzdin, aksi hər bir kədər sənə elə ağır əzab verir ki... Mən yanına qayıdacağam - tez-tez yox, qoy mənim obrazım sənin yaddasından yavaş-yavaş silinsin, çox gec də yox, səni gərəksiz əzablardan uzaqlaşdırmaq lazımdı. Sən məndən əsl həqiqəti öyrəndikdə isə o qədər illər ötəcək ki, (zaman isə mənə yardım edir) artıq mənim ölümü mün sənin üçün nə demək olduğunu anla-bilməyəcəksən.

Lui, əzizim, bugünkü son səhətimiz, hansısa namərdəsinə möcüzəyə oxşadı. Bu gün biz olduqca sakit danışrıq-de-mək olar ki, eşidilmir. Bir-birimizdən çox uzağıq, mən ancaq səndə mövcud oluram, sənsə artıq məni unutmusan. Bu gün "indı" sözünün mənası bu sözü oxuyanla, onu yazan və piçildəyən şəxs üçün tama-mıl fərqli mənalar kəsb edir.

İndi qısa zaman içərisində bu qədər böyük məsəfə qət etdikdən sonra əbədiyyətə qovuşduğum zaman (bu nə qədər yersiz görünən də) səni yenə əvvəlki tek öpürəm. Bu qədər. Bundan başqa heç nə əlavə etməyəcəyəm, çünkü kədərlə, yəni qəzəbli olmaqdan qorxuram və elə ona görə də sevginin nəhəng, şəfqətin isə həd-siz olduğu zaman yaranan həmin qaçıl-maz, çılğın arzuları etiraf edə bilmirəm sənə...

Rus dilindən tərcümə etdi:

Xatırə NURGÜL

Səfqat

Hekayə

həm görünüşcə, həm də sənə baxarkən gözlərimdə yaranan ifadəyə görə.

Görürsənmi, biz ayrılmıqla nə qədər doğru iş gördük. Artıq kədər bitdi, sakitləşdik və indi zərfin üzərindəki xəttimə əsasən tanıdığın məktubum sənin üçün əsl əyləncə oldu.

* * *

Əzizim Lui!

Artıq 20 ildir ki, səninlə ayrılmışq. Və artıq 20 ildir ki, mən yaşamıram, əzizim mənim. Əgər sən yaşayırsanə və sənə göndərdiyim, sadiq və hörmətli insanlarım sənə çatdırıldığı bu məktubu oxuyur-sansa, demək, bu ötən illər ərzində mənim əvvəlki məktublarımı da sənə göndəriblər. Unutmamısansa, bağışlayacaqsan məni- ayrıldığımızın ertəsi günü özümü öldürməyimi bağışlayacaqsan. Mən bacarmadım Lui, sənsiz yaşaya bilmədim.

Biz səninlə dünən ayrılmışq. Məktubun başlığındakı tarix diqqətlə bax. Sən əlbəttə ki, ona fikir verməmisən. Biz sonuncu dəfə dünən səninlə birlikdə idik və sənə başını balışa sıxaraq öz dəhşətli kədərin önündə köməksizcəsinə ağlayırdın. Dünən, yarlaçıq pəncərəyə gecə dolduğu zaman sənin göz yaşlarını əllərimdə sürüyürdü. Dünən sən kədərdən ağlayır və şikayətlənidin, mən isə bütün gücümü toplayaraq dözməyə çalışır və susurdum.